

GELENEKSEL İNANIŞLARIN ANNE SÜTÜ İLE BESLEME DAVRANIŞI ÜZERİNE ETKİLERİ

Uzm. Dr. Selda HIZEL*, Uzm. Dr. Gülsen CEYHUN**,
Dr. Mehmet Ali TORUNOĞLU***, Uzm. Dr. İnci ARIKAN****

ÖZET

Geleneksel inanışların anne sütü üzerine etkilerini araştırmak amacı ile planlanan bu çalışmaya sağlık merkezine çeşitli nedenlerle başvuran 15-49 yaş grubunda 506 kadın dahil edilmiştir. Araştırma grubunun ortalama yaşı 26 ± 5 yaş idi. Kadınlardan 30'u (%5.9) okuma yazma bilmiyor, 206'sı (%42.7) 5 yıl okula gitmiş, 243'ü (%52.4) ise 8 yıl ve üzerinde eğitim almıştı. Grubun büyük çoğunluğu (412 kadın-%81.3) ev dışında çalışmıyordu. Araştırma sonuçları halen önemli sayıda kadının, bebeklerinin beslenmesine ters yönde etkisi olabilecek inanışlara sahip olduğunu göstermektedir. Örneğin kadınlardan 123'ü (%24.5) ilk emzirmeden önce 3 ezan beklemenin gerekli olduğunu, 161'i (%31.9) kolostrumun bebeğe verilmemesi gerektiğini, 170'i (%33.7) bazılarının sütünün bebekleri için zehirli olabileceğini, 152'si de (%30) başkalarının yanında emzirmesi halinde bebeklerine ve sütlerine nazar degebileceğini ifade etmişlerdir. Yaşın ve eğitim düzeyinin ilerlemesi ile bu inanışlarda azalma olduğu görülmüştür. Beşyüzaltı kadından 321'i (%63.4) halen emzikli bir bebeğe sahipti. Bu gruptaki kadınlardan %26 sı ek besine ilk 3 ay içinde başladıklarını belirtmişlerdir. Ek besine başlamaya karar vermelerinde etkili olan kişinin doktorlar ve büyük anneler olduğu, bunun yanısıra geleneksel inanışlara sahip olan kadınların olmayanlara göre daha erken ek besine başladıkları bulunmuştur. Sonuç olarak anne sütünün teşviki ve sürdürülmesi konusunda ülke çapında hazırlanacak programlarda başarılı olunması için öncelikle ters yönde etkili olabilecek yöresel geleneksel inanışların belirlenmesi ve buna göre eğitim çalışmalarının yönlendirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anne sütü, geleneksel inanış, beslenme, bebek

ABSTRACT: The Influence of Traditional Beliefs on Breast Feeding Practices

Five hundred and six women aged 15-49 years were enrolled in the study, which was planned to investigate the traditional beliefs on breastfeeding. The mean age of the study group was 26 ± 5 years. Thirty women (5.9 %) were illiterate, 216 (42.7%) had 5 years and 243 (52.4%) had 8 years or more of schooling. Majority of the group (412 women-81.3%) were housewives. Results of the study indicate that still significant number of women have traditional beliefs which could have adverse effect on infant feeding practices. For example 123 women (24.5%) believes that at least three calls for prays (on average 12 hours) should be waited for the first feeding after birth, 161 (31.9%) thinks colostrum should not be given to the newborn, 170 (33.7%) thinks breast milk of some mothers could be harmful for their babies, and 152 (30%) thinks an evil eye could give harm to their breast milk. The rate of women having these traditional beliefs reduced as the age and educational level increased. Of 506 mothers 321 (63.4%) were breastfeeding their babies and 26% of them started supplementary feeding within the first three months of life. Womens' decisions regarding infant feeding were mostly influenced by an advice either from doctors or grandmothers. However results of this study led us to think that traditional beliefs might be the underlying factor on decision making. In conclusion, we recommend that new insights gained by understanding mothers' perspectives and traditional beliefs would be beneficial on planning new strategies to support breast feeding.

Key Words: Breast milk, traditional beliefs, feeding, infant

GİRİŞ

Anne sütü ile beslenme bilinen en eski ve en doğal beslenme şekli olup, gelişmekte olan ülkelerde bebek mortalite ve morbidite hızlarını düşürmekte etkili olacak en önemli faktördür. En az 6 ay süre ile anne sütü ağırlıklı beslenen bebek optimal beslenmeyi ve immunolojik korunmayı elde etmiş olur (1). Yirminci yüzyıla gelinene kadar anne sütü bebeklerin bes-

* Ankara Üniversitesi, Dikimevi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu

** Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı

*** SB Çankaya 3 No'lu Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi

**** SB Ankara Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği, Pediatri Bölümü

lenmesinde tek yol olarak görülürken, 1960 lar ve son 40 yıl içinde anne sütü ile beslenme oranlarında düşüş olmuştur (2). Bilim dünyasının anne sütünün sayısız yararlarını göstermesi üzerine anne sütü ile beslenme halk sağlığı alanındaki çalışmaların önemli konularından birini oluşturmuştur. Bu çalışmalar sonucunda gelişmiş ülkelerde anne sütü ile besleme oranları yükselme eğilimine girmiş ancak bu eğilim ne yazık ki gelişmekte olan ülkelerde gözlenememiştir(3). Anne sütü ile besleme davranışları ülkeler ve toplumlar arasında farklılık göstermektedir. Genel olarak anne sütü ile beslemeyi etkileyen faktörler annenin yaşı, eğitim düzeyi, sosyoekonomik durumu, yerleşim bölgesi (kır, kent) ve anne sütü yerine kullanılan besinlerin ortamda bulunabilirliğidir (4). Türkiye geniş yüzölçümü ile kalabalık bir nüfusa sahip olan ve içinde değişik etnik grupları barındıran bir ülkedir. Bu nedenle anne sütü ile besleme şekilleri konusunda bir genelleme yapmak her zaman mümkün olamamaktadır (4). Geleneksel inanışların annelerin bebek beslenme davranışlarını etkilediği çeşitli araştırmalarda bildirilmektedir (5-7). Çağdaşlaşma ve kentleşme süreci içinde geleneksel inanışların etkisinin zamanla kaybolduğu düşünülebilir. Ülkemizde toplumsal ve kültürel değişkenlerin bebek beslenmesi üzerine etkileri hakkında henüz çok az şey bilinmektedir. Bu nedenle çalışmamızda günümüzde Ankara'da geleneksel inanışların ve davranışların anne sütü ile beslemeye etkileri araştırılmıştır.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ ve ARAÇLAR

Kesitsel-tanımlayıcı bir araştırma olarak planlanan çalışmaya 15-49 yaş grubunda olup Çankaya 3 No'lu Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezine Eylül 1995-Haziran 1996 tarihleri arasında herhangi bir nedenle başvurmuş olan 15-49 yaş grubunda 506 kadın alınmıştır. Araştırma grubunun çoğunluğunu (%85), oturanlarının %62 sini vasıfsız işçilerin oluşturduğu, ve evlerin %40 ının gecekondulu olduğu Seyranbağları ve İncesu mahallelerinden gelen kişiler oluşturmaktadır (Sağlık ocağı ETF kayıtları). Bu nedenle grubumuz orta ve/veya alt sosyoekonomik sınıfa dahil olarak kabul edilebileceği sonucuna varılmıştır. Anne, baba ve aileye ilişkin bilgileri, kadının anne sütü ile ilgili bilgilerini ve halen anne sütü alan bebeği olan kadınların anne sütü ile besleme davranışları hakkında bilgileri almak üzere hazırlanmış olan anket formu kadınların kendileri tarafından doldurulmuştur. Okuma-yazma bilmeyen kadınların formları araştırmacılar tarafından doldurulmuştur.

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel analizi EPI-INFO istatistik paket programı ile yapılmış, $p < 0.05$ anlamlılık sınırı olarak kabul edilmiş-

tir. Analizler için relative risk, regresyon analizi, Ki-kare testleri kullanılmıştır (8).

BULGULAR

Araştırmaya katılanların yaş ortalaması 26 ± 5 yıl olup, %82 'si 20-35 yaş grubundadır. Tablo 1'de araştırma grubunun genel özellikleri verilmiştir. Kadınlardan 412 (%81.3) si ev kadını olup daha önce hiç bir işde çalışmamıştır. Okur yazar olmayan kadın oranı %5.9, baba oranı ise % 2.96 dır.

Kadınlardan 321' i (%63.4) halen bebeklerini emzirmektedirler. Bebeklerin 208' i (%67.3) 1-6 ay, 88'i (%28.5) 7-12 ay, 13' ü (%4.2) 13-20 ay yaş grubundadır. Otuzüç kadın (%6.7) 0-1. aylarda, 90'ı (%18.3) 2-3. aylarda, 170' i de (%34.5) 4-6. aylarda ek besinlere başladıklarını ifade etmişlerdir. Ancak bebekleri yaş grubuna göre grupladığımızda 1.ayı içinde olan bebeklerin %33'üne (10/30) ek besin başlanmış olup, bu oran 2.aya gelindiğinde %36'ya, 3. ayda ise %54'e yükselmektedir. Tablo 2'de ek besine başlama zamanlarına göre kadınların genel özellikleri verilmiştir. Annenin eğitim düzeyi, ve geleneksel inançlarının olmasının ek besine erken başlama riskini artırdığı görülmektedir. Ek besine başlama nedeni olarak % 62.7 anne bebeklerinin doymadığını, %12.4'ü sütünün yeterli olmadığını belirtmiş ve sadece %25.2'si doktora danışarak bu kararı vermiştir, %42.9'u kararı kendisinin verdiğini, % 28.4'ü büyükanne'nin etkili olduğunu, % 3.6'sı ise diyetisyen tarafından önerildiğini belirtmiştir.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Genel Özellikleri

Genel özellikler	n	%
Anne yaşı (yıl)		
15- 19	63	12.4
20- 35	415	82.3
36 ve üstü	28	5.3
Annenin eğitimi		
Okuma yazma yok	30	5.9
5 yıl altı	233	46.0
5 yıl üstü	243	48.1
Annenin işi		
İşsiz	412	81.3
Çalışıyor	94	18.7
Babanın işi		
İşsiz	32	5.8
Çalışıyor	474	94.2

Tablo 2. Ek Besinlere Başlama Zamanı ile Seçilmiş Anneye Ait Faktörler Arasındaki İlişkiler

Ek besinlere başlama zamanı	4 ay altı		4 ay üstü		*RR **(% 95 CI)
	n	%	n	%	
Anne yaşı (yıl)					
15- 20	38	13.1	30	15.0	
21- 35	231	79.9	160	80.0	0.80 (0.41-1.58)
36 ve üstü	20	6.92	10	5	0.10 (0.03-0.30)
Annenin eğitimi					
5 yıl altı	166	57.2	91	45.0	
5 yıl üstü	124	42.8	111	55.0	1.63 (1.11- 2.39)
Annenin işi					
İşsiz	229	78.6	169	83.6	
Çalışmıyor	57	21.4	32	16.4	0.76 (0.46- 1.26)
Üç ezan bekleme					
Evet	84	29	39	19.0	
Hayır	205	71	162	80.5	1.70 (1.08- 2.68)
Kolostrum					
Verilmemeli	102	35.2	55	27.4	
Verilmeli	188	64.8	146	72.6	1.44 (0.95- 2.18)
Bazılarının sütü zehirler					
Evet	105	36.2	59	29.5	
Hayır	185	63.8	141	70.5	1.36 (0.90- 2.04)
Nazar değer					
Evet	94	32.3	53	26.2	
Hayır	197	67.7	149	73.7	1.34 (0.88- 2.04)
Mama ile beslemek					
Kolay	51	17.5	33	16.3	
Zor	240	82.5	169	83.7	1.09 (0.66- 2.04)

* RR: Relatif Risk

** CI: Confidense Interval (Güven sınırı)

Araştırmamız sonuçları büyük bir metropol olan Ankara kenti için geleneksel inanç ve uygulamaların halen önemli bir oranda devam ettiğini göstermektedir.

Örneğin araştırma grubumuzda üç ezan bekleme sorusuna 123 (% 24.5), bazılarının sütünün zehirli olduğuna 170 (% 33.7), başkalarının yanında emzirir-

se nazar degeceğine 152 (%30) kadın inandığını belirtmiştir. Kadınların 171'i (%31.9) kolostrumun verilmemesi gerektiğini ve 137'si de (%27.1) kolostrumun hastalıklardan korumadığını belirtmiştir. Kadınlar geleneksel inanışları gösteren tüm sorulara inandığını gösteren ve göstermeyen olarak iki gruba ayrıldığında, kolostrum verilmemesi gerektiğini belirtenlerin oranı inananlar grubunda (15 kadın) %87'ye çıkarken, inanmayanlar grubunda (190 kadın) %0'dır.

Tablo 3'de geleneksel inançlar üzerine etkili faktörler ve inançların bebeği besleme davranışı üzerine etkileri gösterilmiştir. Buna göre inananlar grubunda annenin eğitimi, dışarda çalışıp çalışmaması, babanın mesleği gibi değişkenlerin inanmayanlar grubuna göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Tablo 4'de kadınların geleneksel inanışlarına çeşitli faktörlerin etkisi verilmiştir. Buna göre annenin eğitim düzeyinin artması ve dışarda çalışmaya başlaması ile geleneksel inançların anlamlı şekilde azaldığı görülmektedir ($p<0.05$).

Geleneksel inanışların ek besinlere başlama üzerine etkisini araştırmak amacı ile anket formundaki inançlara yönelik tüm sorulara olumlu yanıt verenler "inananlar" ($n=15$), olumsuz yanıt verenler ise "inanmayanlar" grubu ($n=190$) olarak alınmıştır. Araştırma sonuçları, inananlar grubunda % 71 kadının, inanmayanlar grubunda % 34.5 kadının ilk 3 ay içinde ek besinlere başladığını ve aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir ($p<0.05$). Anne sütü vermek için doğumdan sonra üç ezan bekleyen ve beklemeyenler karşılaştırıldığında her iki grup arasında anne sütü ile besleme davranışı bakımından önemli farklılıklar vardır; soruya "beklerim" diyen anneler "beklemem" diyen annelere göre daha düşük oranda ilk besin olarak anne sütü vermekte (sırası ile %88.8 ve % 95.3) ve 1. ay içinde daha yüksek oranda ek besine başlamaktadırlar (sırası ile %17.8 ve % 8.3).

Tablo 5 çalışma grubunun anne sütü ile beslenme hakkında bilgi ve davranış skorlarını göstermektedir. Skorumla anket içinde davranış ve bilgiyi gösterdiği düşünülen sorulara 1'er puan verilerek yapılmış olup, toplam skorları davranış ve bilgi için ayrı olacak şekilde ; 7-8 olanlar "iyi", 5-6 olanlar "orta" , 4 ve altı olanlar "kötü" olarak değerlendirilmiştir. Genel popülasyonda kadınların anne sütü ile besleme konusunda bilgi skoru "iyi" olanlar % 60, davranışı "iyi" olanlar ise sadece %13.2 oranındadır. Tüm geleneksel inançlara inandığı görülen kadınlarda ise hem bilgi hem de davranış skorlarının gerek tüm ça-

alışma grubuna ve gerek se inanmayan kadınlara göre anlamlı bir şekilde düşük olduğu saptanmıştır. Ancak gene bu grupta da bilgi skoru "iyi" olanların oranı davranış skoru "iyi" olanlardan daha yüksek bulunmuştur. Sorular tek başına incelendiğinde % 87 kadın kolostrum verilmez demesine karşın, % 67'si kolostrum alan bebeğin daha az hasta olacağı şeklinde bilgiyi doğru işaretlemiştir.

TARTIŞMA

Helman, kültürü " Bir toplum içinde yaşayan insanların karşı koymadan kabul ettikleri ve birbirlerine aktardıkları yol gösterici kurallar bütünüdür" diye tanımlamıştır. Kültür, insanların dünyaya bakışını, duygularını yaşama şeklini ve aynı zamanda diğer insanlarla, dinsel güçlerle ve doğal çevre ile ilişkilerindeki davranışlarını belirler (9). Bu tanımlama bize neden kadınların bebeklerini besleme şekillerinin toplumlar arasında farklılık gösterebildiğini açıklayabilmektedir. Madrid'de yapılan bir çalışmada ek besine başlama zamanı ortalama 4.2 ay olarak verilmiş ve genç ve düşük sosyo-ekonomik gruba dahil annelerin daha erken ek besin verdikleri ifade edilmiştir (10). Tahran'da Marandi ve arkadaşlarının (11) çalışmasında anne sütü ile beslemeye devam eden anneleri yüksek oranda motive eden faktörün dinsel inançları olduğu belirtilmiştir. İslam'a göre anne sütü ile besleme annenin görevidir ve ailesi (özellikle baba) anneyi desteklemek sorumluluğuna sahiptir(12). Dini kurallara göre yönetilen bir toplumda öncelikli etken faktörün din olması şaşırtıcı değildir. Meksika'da ortalama ek besine başlama yaşı 2 ay olarak verilmiş, odak grup tartışmasında kültürleri içinde anne sütü ile beslemenin desteklendiği bir davranış şekli olmasına karşın yeni nesillerde bunun değişime uğradığı ve daha az kadının bebeklerini sadece anne sütü ile beslediği ifade edilmiştir (13). Bu örnekler farklı toplumlarda bebek beslenmesini etkileyen faktörlerin öncelik sırasının değiştiğini göstermektedir.

Türkiye'de bebek beslenmesine ait davranış şekillerinde bölgesel değişiklikler gözlenmektedir. Anne sütü ile besleme yaygın bir davranış şekli olsa da ek besinlere çok erken dönemlerde başladığı farklı çalışmalarda da gösterilmiştir (4,7,14). Bizim çalışmamızda % 33 anne ilk 1 ay içinde, % 54 anne ise ilk 3 ay içinde ek besine başlamıştır. Buna neden olarak % 62.7 anne bebeklerinin doymadığını, %12.4'ü sütünün yeterli olmadığını göstermiş ve %71.3'ü bu kararı sağlık personeline danışmadan verdiğini belirtmiştir. Bu sonuçlar Marandi ve arkadaşlarının (11) Tahran'da yaptığı araştırma ile oldukça benzerdir.

Tablo 3. Geleneksel İnançlarına Göre Annelerin Genel Özellikleri

	İnananlar*		İnanmayanlar**	
	(n= 15)		(n= 190)	
	n	%	n	%
Ek besinlere başlama zamanı				
0- 1 ay	3	50.0	13	10.1
2- 3 ay	7	71.0	30	23.4
4 ay ve üstü	4	29.0	95	66.5
Anne yaşı (yıl)				
15- 19	0		12	6.3
20- 35	13	86.7	169	89.0
36 ve üstü	2	13.3	9	4.7
Annenin eğitimi				
5 yıl altı	9	61.0	63	33.5
5 yıl üstü	6	39.0	127	66.5
Annenin çalışma durumu				
İşsiz	13	86.7	143	75.4
Çalışıyor	2	13.3	47	24.6
Babanın işi				
Vasıfsız işçi ve işsiz	8	53	34	17.8
Kalifiye eleman	7	47	153	82.2
Kolostrum				
Verilmelidir	2	13.3	190	100.0
Verilmemelidir	13	86.7	0	
Mama vermek				
Kolay	3	20	13	6.8
Zor	12	80	177	92.7
Ek besine başlama nedenleri				
Bebek doymuyor	8	53.3	84	45.2
Süt yetersiz	3	21.3	22	11.8
Bebek büyümüyor	2	13.3	6	3.2
Anne sütü almıyor	2	13.3	14	7.5

* Geleneksel inançlarla ilgili soruların hepsinde inandıklarını gösterir cevap verenler

** Geleneksel inançlarla ilgili soruların hepsinde inanmadıklarını gösterir cevap verenler

Şöyleki; annelerin % 21'i ilk 1 ay içinde, %66'sı ise ilk 4 ay içinde ek besine başlamış, ek besine başlama nedeni olarak % 39 anne sütlerinin yeterli olmadığını ve hepsi de sağlık personeline danışmadan bu kararı verdiklerini belirtmişlerdir (11). Her iki toplumda da annelerin, sütlerinin bebekleri için yeterli olup olmadığına karar verme ve ek besine başlama zamanı hakkında bilgi eksikleri olduğu, ve bu amaçla sağlık personelinin kullanım oranının düşük olduğu görülmektedir. Araştırmamızda annenin eğitimi, dışarda çalışıp çalışmaması, babanın mesleği gibi değiş-

kenlerin kadınların geleneksel inanış ve davranışlarını etkileyen önemli faktörler olduğu görülmektedir (Tablo 3). Kadınların geleneksel inanışlarına çeşitli faktörlerin etkisi araştırıldığında da, annenin eğitim düzeyinin artması ve dışarda çalışmaya başlaması ile geleneksel inanışların anlamlı şekilde azaldığı görülmüştür (Tablo 4). Araştırma grubunun çoğunluğunu sosyo-ekonomik ve öğretim düzeyi düşük kadınlar oluşturduğu için bu sonuç Ankara ilinin tamamı için yorumlanamaz. Literatür bilgileri ve araştırmamız sonuçlarına göre, sosyo-ekonomik düzey ve annenin

Tablo 5. Geleneksel İnançlar Baz Alındığında Kadınların Anne Sütü İle İlgili Bilgi ve Davranış Skorları

Bilgi	İnananlar		İnanmayanlar		Tüm grup	
	n	%	n	%	n	%
Kötü	8	53.3	3	1.6	58	11.5
Çok iyi değil	5	33.3	39	20.5	147	29.1
İyi	2	13.3	148	77.9	301	59.5
Davranış						
Kötü	10	66.7	9	4.7	124	24.5
Çok iyi değil	4	26.7	139	73.2	315	62.3
İyi	1	6.7	42	22.1	67	13.2

çalışmaların annelerin bilgi düzeyinin artırılması konusunda etkili olduğunu göstermektedir. Ancak hem genel populasyon içinde, hem de inananlar ve inanmayanlar gruplarında kadınların anne sütü ile besleme konusunda bilgi skoru "iyi" olanların oranının, davranışı "iyi" olanlara göre belirgin şekilde yüksektir, bu da edinilen bilginin davranış şekline dönüştürülmesi için sağlık personelinin daha çok çaba sarfetmesi gerektiğini göstermektedir.

Sonuç olarak görülmektedir ki toplumların geleneksel inanışları davranışlarını anlamlı bir şekilde etkileyebilmektedir. Bu araştırmada geleneksel davranış ve inanışların olumsuz yönde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak toplumumuzda araştırmada belirtilen olumsuz inanışlar ve davranışlar yanında desteklenmesi gereken olumlu geleneksel davranışlar da bulunmaktadır. Örneğin yorgunluk ve stresin laktasyon üzerine olumsuz etkisini önleyen yeni doğum yapmış bir annenin 40 gün tam dinlenmesine özen gösterilmesi, veya emzikli annenin şerbet, ayran, yoğurt, tahin gibi yüksek enerjili besinler ve bol sıvı ile beslenmesi inancı yaygındır. Buna göre anne sütü ile beslenen bebek oranını artırmak için hazırlanan programların, geleneksel inanç ve davranışları gözardı etmemesini ve stratejilerin ülke geneli için değil, kültürel özelliklerine göre bölgelere göre hazırlanması gerektiği önerilebilir

KAYNAKLAR

- Özalp İ. Anne Sütü ve Anne Sütü ile Beslenme. İn: Oran O ve Yurdakök M (ed). Yenidoğan Bebeklerin Beslenmesi. Ankara: Güneş Kitabevi, 3-12, 1996
- Palmer G. The Politics of Breastfeeding. London: Harper Collins Publishers, 199-228, 1993
- Grummer-Strawn LM. The effect of changes in population characteristics on breastfeeding trends in fifteen developing countries. *International Journal of Epidemiology* 25 (1): 94-102, 1996
- Neyzi O: Bebek feeding practices in Turkey. *International Child Health II* (2): 40-43, 1991
- Kendall S: Cross-cultural aspects and breastfeeding promotion. *Health Visitor* 68 (11): 450-451, 1995
- Merdol O. T.: Nutritional traditions in Turkey (With reference to education needs). *Journal of Tropical Pediatrics* 27: 273-278, 1981
- Büyükgebiz B, Çevik N, Oran O. Factors related to the duration of breast-feeding in Ankara, with special reference to sociocultural aspects. *Food and Nutrition Bulletin* 14 (4): 289-293, 1993
- Fleiss LJ. *Statistical Methods for Rates and Proportion* (2nd ed.). New York: John Wiley & Son, 19-33, 1981
- Helman CG. *Culture, Health and Illness: An Introduction for Health Professionals* (2nd ed.). Oxford: Butterworth-Heinemann Ltd, 1-10, 1990
- van den Boom S, Kimber AC, Morgan JB. Weaning practices in children up to 19 months of age in Madrid. *Acta Paediatr*, 84: 853-858, 1995
- Marandi A, Afzali HM, Hossaini AF. The reason for early weaning among mothers in Teheran. *Bulletin of the World Health Organization* 71 (5): 561-569, 1993
- Yurdakök M. Doğa ve İnsan Tarihinde Anne Sütü. İstanbul: Wheyt İlaçları A.Ş. Bilimsel Yayınları, 61-69, 1996
- Lipsky S, Stephenson PA, Koepsell TD, Gloyd SS, Lopez JS, Bain CE. Breastfeeding and weaning practices in rural Mexico. *Nutrition and Health* 9: 255-263, 1994
- Gürsoy A, Tezcan S: Bebek mortality: a Turkish puzzle? *Health Transition Review* 2 (2): 131-149, 1992
- Martines JC, Ashworth A, Kirkwood B. Breast-feeding among the urban poor in southern Brazil: reasons for termination in the first 6 months of life. *Bulletin of the World Health Organization* 67 (2): 151-161, 1989
- Köksal G, Özalp İ. Ankara ve Çevresinde Anne Sütü ile Beslenme Durumunun Saptanması. *Beslenme ve Diyet Dergisi* 12: 19-32, 1983